

БІОЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ШКІЛЬНОГО КУРСУ «ПРИРОДНИЧІ НАУКИ»

Драбик М., Степанюк А.В.

Біоетичне виховання школярів в процесі вивчення шкільного курсу «Природничі науки» є актуальною проблемою сьогодення, коли перед людством постають важливі екологічні, біоетичні та соціальні проблеми, пов'язані з впливом наукових технологій на довкілля та здоров'я людини. У зв'язку з цим виховання біоетичних цінностей в учнів є дуже важливим завданням для розвитку відповідального суспільства.

Крім того, навчання учнів природничих дисциплін є надзвичайно важливою для розуміння природи та її законів, а також для розвитку умінь і навичок, необхідних у повсякденному житті. Біоетичну освіту можна ефективно інтегрувати в наукову освіту, оскільки вона дозволяє учням зрозуміти, як наука пов'язана з суспільством і етикою.

Метою нашої роботи є створення навчально-методичних матеріалів для біоетичного виховання школярів, які б допомогли їм зрозуміти етичні аспекти природничих наук та розвивати їх критичне мислення.

У тлумаченні біоетичного знання ми дотримуємося позиції В. Бак [1], яка описує його як синтез біологічного та етичного знання в контексті його цінностей і смислів людського життя і культури. Це нове вираження інтеграції цих знань у моральні цінності суспільства, етичне відображення біологічних знань. Біоетичні знання формуються шляхом виявлення та визнання ідеалізованих подібностей між природними законами та етичними категоріями. Ці знання сприяють узгодженості сприйняття біологічного образу світу з індивідуальним саморозумінням, розвитку у школяра морального ставлення до життя в усіх його проявах на засадах біоетики. Мотивація людської поведінки впливає не тільки зі знання законів природи, порушення яких призводить до небажаних наслідків, а й з усвідомлення їх єдності із законами природи. Біоетичні знання втілюють інтеграцію природничих і гуманітарних наук і пропонують можливість подолати суперечності між науковими та етичними підходами до знань про біоетику.

Проведений аналіз літературних джерел [1-4] засвідчив, що головною метою біоетичного виховання є розвиток в учнів етичних цінностей і навичок, пов'язаних з біологією та екологією [3].

Біоетичне виховання може бути успішним тільки за умови, якщо воно стане складовою частиною системи виховання та навчання в школі. Для цього необхідно забезпечити належні умови для реалізації біоетичного виховання, зокрема, залучення педагогів та батьків до цього процесу, створення належних навчальних програм та матеріалів, а також організацію спеціальних заходів, таких як семінари та тренінги для педагогів та учнів [2]. Важливо, щоб школярі зрозуміли, що їхні дії можуть мати вплив на природу та живі істоти, і що вони мають відповідальність за свої вчинки. Біоетичне виховання може допомогти у формуванні моральних цінностей, таких як повага до природи, тварин та людей, відповідальність, чуйність та етичність. Загалом, біоетичне виховання є важливим елементом процесу вивчення природничих наук у школі, оскільки воно сприяє розвитку етичних навичок та цінностей у школярів [4].

Для оцінки рівня сформованості особистісного ставлення учнів до усього живого та їх світоглядних морально-ціннісних орієнтацій ми запропонували анкету, яку згенерував Chat GPT [5], для виявлення єдності поглядів на природу та мораль. Серед опитаних більшість усвідомлює важливість біоетичних знань у повсякденному житті. На запитання: «Як ви ставитеся до тварин?» 76% опитаних відповіли – «Я люблю тварин і дбаю про них»; 15% – «Я не особливо цікавлюся тваринами, але поважаю їх життя»; 9% – «Тварини для мене не мають особливої цінності». На запитання «Як ви ставитеся до інших людей?» 69% опитаних відповіли – «Я поважаю інших і намагаюся допомагати їм»; 22% – «Я ставлюся до інших з повагою, але не допомагаю їм особливо»; 9% – «Інші люди для мене не мають особливої цінності».

Відповідаючи на запитання «Як ви ставитеся до відповідальності за свої вчинки?» учні відповіли: «Я відповідаю за свої вчинки та намагаюся не завдавати шкоди іншим» – 79%; «Я розумію важливість відповідальності за свої вчинки, але іноді можу зробити помилки» – 15%; «Відповідальність за свої вчинки мені байдужа» – 6%. На запитання «Як ви ставитеся до насильства та агресії?» 79% опитаних відповіли – «Я не терплю насильства та агресії і намагаюся розв'язувати конфлікти мирним шляхом»; 21% – «Я ставлюся до насильства та агресії з неприязню, але іноді можу виявляти агресивність»; 0% – «Насильство та агресія – нормальна річ».

Загалом в учнів сформовані знання про свої моральні якості, виявляють їх по відношенню до інших, відчують на собі їх вплив. Більшість старшокласників розуміють, що навколишній світ існує не

лише для задоволення їхніх потреб, існують певні закони природи та інших живих істот, і їм необхідно адаптуватися, щоб мати хороше життя та жити в гармонії. Спостереження за поведінкою учнів підтвердило, що вони стараються завжди застосовувати ці принципи у своїй повсякденній поведінці.

Основними результатами проведеного нами дослідження є:

— Визначення сутності та значення біоетичного виховання в процесі навчання «Природознавства» в школі;

— Розробка та апробація методики біоетичного виховання школярів у процесі вивчення шкільного курсу «Природничі науки»;

— Вивчення ефективності біоетичного виховання в процесі вивчення «Природознавства» в школі на прикладі вивчення мотивації формування моральних цінностей учнів;

— Вивчення ефективності біоетичного виховання в процесі вивчення природничих наук в школі на прикладі вивчення мотивації формування моральних цінностей учнів;

— Виявлення перспектив використання методів біоетичної освіти в процесі вивчення природознавства в школі для формування в учнів ціннісно-етичних навичок;

— Розроблення та апробація методики, яка сприятиме формуванню в учнів етичних цінностей, навичок при вивченні курсу «Природничі науки» в школі.

Наш досвід вирішення проблем доводить, що створення системи біоетичної освіти є нагальною потребою і важливим фактором у процесі гуманізації сучасної освіти в цілому. Досягнення успіху в біоетичному вихованні школярів може мати значний вплив на майбутнє суспільства в цілому. За умови правильної організації процесу виховання, школярі зможуть стати свідомими громадянами, які розуміють важливість охорони довкілля.

Отже, біоетичне виховання є важливим елементом вивчення курсу «Природничі науки». Воно допомагає формувати свідомих людей, може бути ефективним інструментом для формування громадянської свідомості та розвитку етичної культури учнів, що може мати позитивний вплив на їх майбутнє життя та на суспільство в цілому.

Список використаних джерел

1. Бак В. Ф., Данюк М. І., Степанюк А. В. Висвітлення тенденції інтеграції природничих наук та етики в змісті біологічної освіти старшокласників: монографія. Тернопіль: Вектор, 2015. 184 с.
2. Бак В. Ф. Методична система формування біоетичних знань учнів у процесі профільного навчання біології. *Педагогічний альманах*, 2014. Вип. 23. С. 64-71.

3. Степанюк А. В. Метологічні основи формування цілісних знань школярів про живу природу. Тернопіль: Вид-во «Богдан», 1998. 164 с.
4. Назарко І., Троцька О., Степанюк А. Біо(еко)етичне виховання: теорія і практика: монографія. Вид. 2-ге, переробл.й доповн. Тернопіль: Вид-во «Вектор», 2012. 244 с.
5. Chat GPT. Програма штучного інтелекту. URL: <https://chat.openai.com/chat>.

ПОПЕРЕДНІ ДАННІ ПРО БАБЕЗІОЗ СОБАК У М. СУМИ

Дубініна Д.К.

З усіх відомих кровопаразитарних захворювань м'ясоїдних тварин найбільш небезпечним та поширеним є бабезіоз (інша назва піроплазмоз), а зокрема – бабезіоз собак. У них бабезіоз може протікати у гострій, підгострій або хронічній формі та є облігатно-трансмисивним, природно-осередковим захворюванням, яке викликається внутрішньоклітинними найпростішими, що належать до роду *Babesia* родини *Babesiidae* типу *Apicomplexa*. Збудником бабезіозу у собак є *Babesia canis* – це «великий» збудник розміри якого сягають 2–5 мкм, амєбоподібної, грушеподібної форми [2, 3].

Характерними симптомами захворювання є анемія, іктеричність слизових оболонок, гемоглобінурія, лихоманка. Важливу роль у циклі розвитку бабезій відіграють іксодові кліщі, оскільки вони є біологічними переносниками даного збудника [1, 4].

Дослідження проводили у м. Суми на базі приватної ветеринарної клініки «Хелс». Об'єктами дослідження були клінічно хворі собаки різних порід, вікових груп та з різними умовами утримання. Нами аналізувалися дані реєстраційних журналів клініки «Хелс» за 2020-2021 рр. За цей період досліджень було виявлено 52 випадки бабезіозу собак.

Аналізуючи вікову динаміку собак при даному захворюванні, було виявлено, що в основному хвороба реєструвалася у тварин віком від 1 до 5 років. Рідше хворіли особини віком 5–10 років. Тварини старше 10-річного віку хворіли у поодиноких випадках.

Аналізуючи породну динаміку захворюваності собак бабезіозом, нами встановлено, що частіше хворіли безпородні тварини.

Пояснюється така картина захворюваності тим, що безпородні собаки в порівнянні з породистими ведуть більш активний спосіб життя та частіше зустрічаються з переносниками збудника бабезіозу – іксодовими кліщами, ніж тварини, які мешкають у квартирах.

При вивченні сезонної динаміки захворювання собак на бабезіоз, встановлено, що хвороба має яскраво виражену сезонність.